

Seleucia

Sayı XV - 2025

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XV

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

<http://www.seleuciadergisi.com>

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Yavuz Yeğin

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Koroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Figen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Kasım Oyarçın
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kaya
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Burak Erdem
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia

Olba Kazısı Serisi

Sayı: XV

Yıl: 2025

ISSN: 2148-4120

ISBN: 978-625-6925-83-0

Yazışma Adresi

Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Ankara Üniversitesi,
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Diller Binası,
Oda no: Z7
Arkeoloji Bölümü No:45-45/A
06100 – Sıhhiye / Ankara – Türkiye
Tel: 0 312 310 32 80 / 1498
E – posta: ozyildirimmurat@gmail.com -
yavuzyeğin002@gmail.com
aemelerten@gmail.com

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık – Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.
Dağ. Paz. Gid. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay – Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginyayinevi.com
E – posta: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Dijital Baskı Merkezi (Osman Sami Solak)
İvedikköy Mh. 1492. Cd. Yenimahalle /
ANKARA
Tel: 0533 577 6514
Matbaa Sertifika No: 70810

Teknik Düzenleme

Arş. Gör. Dr. Burak Erdem

Dağıtım

Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay – Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XV | Mayıs 2025

Doğu Dağlık Cilicia Mimari Plastiği Bağlamında
Olba'dan Bir Grup Buluntu

*A Group of Finds from Olba in the Context of
Architectural Decoration in Eastern Rough Cilicia*

Emel Erten – Yavuz Yeğin

9

Su Kemerlerinin Ötesinde: Kırsalda Roma Yaşamı ve
Mimarisi

*Beyond the Reach of the Aqueducts: Roman Lives and
Architecture in the Countryside*

Fikret Yeğin

33

Juliana Anicia: "A Building Loving Woman"

Gender and Construction in Constantinople

*Juliana Anicia: "Yapı İşlerini Seven bir Kadın":
Constantinopolis'te Toplumsal Cinsiyet ve İnşaat*

Faaliyetleri

Diane Favro

55

Boncuk ve Vazo Yapımı Dışında

Tunç Çağ'ında Camın Farklı Kullanım Biçimleri

Different Uses of Glass in the Bronze Age

Other than Beads and Vessels

Emel Erten

71

Savatra'dan Yeni Adak Yazıtları

New Votive Inscriptions from Savatra

Mehmet Alkan – İlker Işık

93

Tyana Geç Antik Sur Duvarında Ele Geçen Bir

Define Hakkında İlk Değerlendirmeler

*First Evaluations of a Hoard Discovered in the Tyana
Fortress Wall*

Hüsamettin Hayri Şener

107

Gaziantep Gerçin Höyük'ten Savaş Arabası Şeklinde
Bir Kaide

A Chariot-Shaped Base from Gerçin Höyük, Gaziantep

Timur Demir – Özgür Çomak

121

Tarsus'da Türk İslam Dönemi Mihrapları

The Mihabs of Turkish-Islamic Period in Tarsus

Mustafa Kaya

139

Aizanoi Tiyatrosu'nun Scaenae Frons Düzeninin

Anadolu'daki Benzerleriyle Karşılaştırılması

*Comparison of the Scaenae Frons Order of the Aizanoi
Theatre with Similar Theatre Examples in Anatolia*

Fikret Özbay – İrem Kaya Yuki

161

Eski Çağ ve Geç Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında
Zephyrium

Zephyrium in Ancient and Late Antique Written Sources

Muzaffer Yılmaz

183

Batı Karadeniz'de

Protohistorik Dönemlere Ait Yeni Veriler

*Recent Archaeological Evidence from the Protohistoric
Periods of the Western Black Sea Region*

Emrullah Kalkan - Yunus Emre Sevindik

193

Anamur'da Ortagonuş (Bahçegonuş) Hanı ve Çeşmesi
Ortagonuş (Bahçegonuş) Inn and Fountain in Anamur

Halil Sözlü – Sultan Eren

213

Ardahan'ın Hanak İlçesindeki Veli Kalesi

Veli Fortress in Hanak District of Ardahan

Özlem Oral

227

Roma Dönemi'nde Phokaia'yı Etkileyen

Depremlerdeki Arkeolojik İzler

*Archaeological Traces of Earthquakes Affecting Phokaia In
the Roman Age*

Sabri Arıcı

243

Eagle Figurine With Gold Medallion Holding a Ram
From Burdur Museum

*Burdur Müzesi'nden Koç Tutan Altın Madalyonlu Kartal
Figürini*

Salih Soslu

259

Antik Kaynaklar, Antropolojik ve Arkeolojik Veriler

Işığında Eski Çağ'da Dövme

*Tattooing in Antiquity in the Light of Ancient Literature,
Anthropological and Archaeological Data*

Ahmet Emirhan Bulut

287

Samsun, Bafra'daki Roma Dönemi Taş Sanduka

Mezarları ve Buluntularının Değerlendirilmesi

*An Evaluation of the Roman Period Stone Cist Graves
and Their Findings from Bafra, Samsun*

Orhan Alper Şirin

321

Aizanoi Kadoi ve Kotiaieon'dan Yün Üretimine İlişkin
Arkeolojik İzler

*Archaeological Evidence of Wool Production from Aizanoi,
Kadoi and Kotiaieon*

Aslıhan Özbay

347

Seyitömer Höyük'ten Ele Geçen Bir Grup Bıçak

A Group of Knives Found at Seyitömer Mound

Rana Başkurt Usta – Hüseyin Usta

367

Traianus'un Doğu Seferine İlişkin Arkeolojik Kanıtlar
Archaeological Evidence of Trajan's Eastern Campaign

Burak Erdem

383

Alahan Manastırı Mağara – Kilisesi

Cave-Church in Alahan Monastery

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin

397

PRAEFATIO

SELEVCIA'nın 2025 sayısı bu yıl da zengin bir içerikle okurlarına ulaşıyor. Bu sayı ile aynı zamanda dergimizin on beşinci yılını da kutlama mutluluğu içindeyiz. Bu yıl aynı zamanda Olba kazıları da on beşinci yılını kutluyor. Bundan yirmi dört yıl önce, Olba akropolisinin eteklerinde mütevazı bir yüzey araştırması biçiminde başlayan çalışmamızın gelişerek, bir kazı haline gelmesinde on beş yılı geride bıraktık. Şimdi Olba'nın yerleşim tarihi, kentteki yaşam tarzı konusunda çok daha fazla bilgi sahibi olmanın sevincini ve gururunu taşıyoruz.

Olba kazısı ekibinin özveri ve gayretleri ile on beş yıldır aralıksız olarak yayınlanan SELEVCIA'nın bu sayısında, Anadolu arkeolojisini, sanat tarihini, epigrafisini, nüvizmatığını, mimarlık tarihini aydınlatan, yepyeni bulguları ve fikirleri içeren toplam yirmi bir bilimsel metin yer almakta. Bu çalışmaları yaparken emeklerini, deneyimlerini bizlerle, dergimizle paylaşan yazarlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Doç. Dr. Yavuz Yeğin

PREFACE

SELEVCIJA's 2025 issue reaches its readers with a rich content this year as well. With this issue, we are also happy to celebrate the fifteenth anniversary of our journal. This year, the Olba excavation project is also celebrating its fifteenth anniversary. Twenty-four years ago, we started our work as a modest surface survey on the lower slopes of the Olba acropolis and it has been fifteen years since it turned into a full-scale excavation. Now, we are happy and proud to have much more information about Olba's settlement history and the lifestyle in the city.

This issue of SELEVCIJA, which has been published continuously for fifteen years thanks to the dedication and efforts of the Olba excavation team, includes a total of twenty-one scientific texts that shed light on Anatolian archaeology, art history, epigraphy, numismatics, and architectural history, and include brand new findings and ideas. We would like to express our gratitude to our authors who shared their efforts and experiences with us in our journal.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Editor in Chief)

Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğin

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., Istanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, Istanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Doğu Dağlık Cilicia Mimari Plastığı Bağlamında Olba'dan Bir Grup Buluntu

Emel Erten* – Yavuz Yeğin**

Öz

Olba Manastırı kazılarında ele geçmekle birlikte, aynı yerdeki manastır öncesi evreye ait mimari plastik elemanlar bu çalışmada incelenecektir. Söz konusu buluntular, 2015 yılında tespit edilen, zengin taban mozağına sahip Roma yapısının duvar dekorasyonuna ait elemanlar olmalıdırlar. Eserlerin stilistik incelemeleri sonucunda, bunların Cilicia bölgesi ve Olba kentinde şimdiye dek tanınan Roma mimari plastik eserlerinden; özellikle de ait oldukları bölgedeki Severuslar dönemi örneklerinden işleniş ve kompozisyon bakımından farklılık gösterdikleri dikkati çekmekte; Doğu Dağlık Cilicia'nın MS 2. yüzyıldan başlayarak geliştirdiği yerel mimari plastik stilden bağımsız eserler olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Roma egemenliği altındaki Doğu topraklarında, özellikle Suriye ve çevresinde gelişen seçkin bir mimari plastik stilin ürünleri sayılmaları; Cilicia'da yerel olmayan, daha evrensel nitelikteki Roma eserleri olarak tanımlanmaları mümkün görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cilicia, Olba, Roma Villası, Mimari Plastik, Severuslar Dönemi Mimarisi.

A Group of Finds from Olba in the Context of Architectural Decoration in Eastern Rough Cilicia

Abstract

Archaeological excavations at Olba have yielded not only a considerable number of small finds but also evidence related to the architectural decoration of several buildings at the site. This study focuses on a group of limestone architectural elements discovered during the excavations of the Monastery of Olba. Even though they were found at the monastery, they belong to the former building phase, i.e. a Roman building at the same spot, reflecting the effects of "Romanization" at the site. The architectural elements were probably part of the decoration of the walls of the Roman Villa where an elaborate floor mosaic was discovered in 2015. The analysis of the architectural pieces reveals that they were not products of the local style and workmanship of the

* Prof. Dr. Emel Erten, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi. E-posta: aemelerten@gmail.com, Orcid no: 0000-0002-3295-3610.

** Doç. Dr. Yavuz Yeğin, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. E-posta: yyegin@ankara.edu.tr, Orcid no: 0000-0001-7901-6352.

region during the second century AD. They should be considered examples of the sophisticated style that flourished further in the East, especially in Syria and environs, and can be regarded as non-local products belonging to a much more universal style that was current in the Roman World.

Keywords: Cilicia, Olba, Roman Villa, Architectural Decoration, Severan Architecture.

Giriş

Cilicia toprakları, Demir Çağı'nın sonuna kadar büyük ölçüde Yakın Doğu uygarlıklarına ait görülerek, bu kültürel coğrafya içinde incelenir¹.Kolonizasyon hareketi ile birlikte bir ölçüde Batı kültürü ile tanışan bölgedeki Yunan varlığının ardından gelen ve yaklaşık iki yüz yıl kadar süren Akhaemenid egemenliği dönemi ise arkeolojik veriler yönünden oldukça kısıtlıdır². Büyük İskender'in Doğu Seferi sonrasında, Hellenistik Dönem'de, geniş coğrafyalarda olduğu gibi Cilicia'da da köklü bir değişim süreci yaşanacak ve bundan sonra artık bölge ortak Hellen kültürüne ait olacaktır. Bu durum, sadece Cilicia'da Yunan modeline uygun tasarım ve inşaat teknolojilerinin kullanılmaya başlanmasıyla değil; aynı zamanda Hellenistik dünyayı yansıtan küçük buluntuların bölgede ele geçmesiyle de doğrulanmaktadır³.

Cilicia tarihinde yaşanan "Hellenleşme" sonrasında gerçekleşen "Romalılışma" süreci ise bölgenin maddi kültürüne çok daha güçlü ve yoğunluklu olarak yansımaktadır. Olba da dahil olmak üzere kentlerin görünümünde, yaşam tarzında, kültürel ve ticari ilişkilerde belirgin değişimler gerçekleşecektir⁴. Bu bağlamda çalışmamız kapsamında incelenecek olan mimari plastik öğeler, Doğu Dağlık Cilicia'nın karasal yerleşim merkezlerinden biri olan Olba'da ele geçen kazı buluntularıdır. Bu yapıtlar, Olba'da geçerli Roma İmparatorluk Dönemi mimari dekorasyon konusunda net bilgiler vermekte; kentte Roma egemenliği altında oluşan mimari sentezin bir kesitini yansıtmaları, yerel olan ve Roma dünyasında "yerel olan" ve "evrensel olan" mimari tarzlar arasındaki farklılığı yansıtmaları bakımından önem taşımaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, Doğu Dağlık Cilicia'da MS 2. yüzyıldan başlayarak gelişen yerel mimari plastik stil kapsamında bulunmayan Olba buluntularını tanıtmak ve bilim dünyasına duyurmaktır.

1 Olba özelinde Demir Çağı'nı yansıtan arkeolojik veriler konusunda: Erten 2018, 49-68; Erten 2021, 37-41

2 Bu konudaki bir genel değerlendirme: Sayar 2020, 403-410. Ayrıca, Meydancikkale'den Akhaemenid dönemi mimari verileriyle ilgili olarak: Held-Kaplan 2015, 175-191; Olba'dan da Akhaemenid dönemini doğrudan yansıtan ve yüzey buluntusu olarak ele geçen sadece bir sikkeler buluntusu vardır.

3 Erten 2019 a, 105; Erten 2019 b, 331-344; Erten-Akkuş Koçak 2019, 43-63; Özyıldırım-Alkaç 2015, 141-152.

4 Erten 2008, 76-85; Erten 2019 a, 103-120.

Olba Manastır Kazıları'nda Bulunan Roma İmparatorluk Dönemi Mimari Plastik Elemanları

Olba'nın geçirdiği tarihsel süreçlerin en belirginlerinden biri de "Hıristiyanlaşma" olmuştur. Olba'nın Seleucia ad Calycadnum başpiskoposluğuna bağlı bir piskoposluk merkezi olduğu kilise kayıtlarından izlenebilmektedir⁵. Ayrıca, kentin bu süreçte geçirdiği dinsel dönüşümün etkileri mimariye de yansır. Kentte yapılan araştırma ve kazılarda saptanan birçok kilise bulunmakta; ayrıca, Doğu Vadisi içinde bir manastırın da yer aldığı eskiden beri bilinmektedir⁶. Manastır, büyük bir olasılıkla Isaurialı Zeno'nun⁷ imparator olduğu ve ait olduğu topraklara ilgisini esirgemediği MS 5. yüzyıl içinde inşa edilir. Burada 2011 yılından başlayarak kazılar sürdürülmekte, bu çalışmalar sonucu ortaya çıkarılan Kuzey Kilisesi başta olmak üzere manastıra ait yapılar, bölgedeki Hıristiyanlık Dönemi mimarisi ve mimari plastığı; manastırda sürdürülen yaşam biçimi konusunda yeni veriler sağlamaktadır⁸.

Olba Manastırı'nda yapılan arkeolojik kazılar, sadece kentin Hıristiyanlık dönemini aydınlatmakla kalmamakta, burada aynı zamanda bir Roma İmparatorluk Dönemi yapısının da yer aldığını açıkça ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmamızda ele alınacak kireçtaşından mimari plastik elemanlar, manastır-öncesinde aynı konumda yer alan bir önceki yapılanma evresine işaret etmekte ve bir sivil Roma yapısına (olasılıkla bir Roma villası) ait olması gerekmektedir. Bugün üzerindeki manastıra ait yapılanma nedeniyle büyük ölçüde izleri kaybolmuş olan bu Roma yapısının (bu, kentin varlıklı ve saygın bir sakinine ait bir villa olmalıdır) iyi korunmuş durumdaki taban mozaığının kazılar sırasında açığa çıkartılması, bu erken evre binası ile ilgili bazı değerlendirmeler yapmayı ve tarihleme önerisi sunabilmeyi mümkün kılmaktadır (**Lev. 1**). Buna göre, dönemin görkemli villalarına özgü mozaik tabana sahip Roma yapısındaki iki ayrı tablonun yer aldığı mozaik, teknik, içerik ve stil bakımından Antiochia ad Orontem, Daphne ve Zeugma başta olmak üzere Doğu Akdeniz'de Roma mozaik sanatının örnekleri ile yakınlık göstermektedir. Olba mozaığı, Suriye, Filistin, Kıbrıs, Cilicia örnekleri ile tanınan; Doğu Akdeniz'de belli bir yayılıma sahip olan mozaik eserlerin yeni bir üyesi olarak değerlendirilmekte ve MS 2. yüzyılın sonları ile 3. yüzyılın başlarına, Severuslar Dönemi'ne tarihlenmektedir⁹.

Olba Manastırı kazıları sırasında, bu çalışmada incelenen elemanların hepsi kırık ve in situ olmayan şekilde, manastır yapı kompleksinin farklı noktalarında ele geçmiştir. Bunlar, manastırın yapımı sırasında kırılarak ve devşirme inşaat ya da dolgu malzemesi olarak kullanılmış olmalıdır. Eserler, işlenişleri ve stilistik özellikleri bakımından Olba manastırı

5 Özyıldırım 2003, 149-154.

6 Olba'da 2001 yılında arkeolojik kazı ve araştırmaların başlatılması öncesinde Olba Manastırı konusundaki yayınlar için bkz.: Headlam 1892, 22; Keil-Wilhelm 1931, 97, Fig.116; Hild-Hellenkemper 1986, 62-64, Fig. 6, Pl.65-66; Hill 1996, 252, Fig.55, Pl.113.

7 Canevello-Özyıldırım 2009, 16-28; Özyıldırım-Yeğin 2019 a, 264-280.

8 Özyıldırım-Ünalın 2011, 147-166; Özyıldırım 2012, 105-118; Özyıldırım-Yeğin 2018, 157-190; Özyıldırım-Yeğin 2019 b, 153-163; Özyıldırım 2020, 375-388; Yeğin-Özyıldırım 2020, 77-94.

9 Erten 2016, 61-91.

kazılarında bulunan çok sayıdaki Geç Antik Dönem mimari plastik elemandan (Korinth başlıkları, duvar kaplama levhaları, templon levhaları, templon payeleri, vb.) belirgin farklar göstermekte olup, Roma İmparatorluk Dönemi içinde Geç Antik Dönem öncesindeki bir sürece işaret eden özellikler taşımaktadırlar. Bu nedenle, tam bir Hristiyan yapı kompleksi olan manastırdan ayrı kapsamda ele alınmaları; daha önceki Roma yapısı bağlamında incelenmeleri gerekmektedir. Sayıları fazla olmasa da bu özgün mimari elemanların tanımlanmaları ve bilim dünyasına duyurulmaları önemlidir.

Doğu Dağlık Cilicia'daki mimari plastik sanatı konusunda bilinenler, daha çok dinsel yapılara, mezar anıtlarına ya da başta tapınaklar, tiyatrolar, sütunlu caddeler, anıtsal kapılar ve çeşme yapıları olmak üzere kamusal alanlara ait uygulamalarla tanınmakta ve tanımlanmaktadır. Ancak, elbette ki bölgede bunun dışında kentsel ve kırsal alanda bir günlük yaşam da süregelmektedir. Ele alacağımız eserler, daha iyi bilinen ve çok araştırılan dinsel ve kamusal mimari dışında kalan, bir konuta ait mimari plastik elemanlar olmaları bakımından önem taşımaktadırlar. Bu eserler, böylece sadece mimarinin değil, bölgedeki farklı hayat tarzlarının anlaşılması bakımından da Olba için olduğu kadar Doğu Dağlık Cilicia için de ayrıcalıklı örneklerdir.

Olba Mimari Plastik Elemanlarının Yapı İçindeki Konumları

İncelemekte olduğumuz mimari plastik elemanların nasıl bir mimari içinde ve hangi konumda yer aldıklarının öncelikli olarak değerlendirilmesi gerekir. Tamamı kırıklar halinde ele geçen, bütün olarak korunmuş herhangi bir elemanı bulunmayan bu parçaların ait oldukları mimari içindeki pozisyonlarını belirlemek güçleşmektedir. Söz konusu mimari elemanlar, bölgedeki mimari bezemelerdeki gelişimin izlendiği kamusal veya dinsel yapılara değil de, olasılıkla bir konuta ait bulunmaktadırlar. Ayrıca, bu Roma binası, Olba'nın topografik yapısı uyarınca, kaya kütlelerinin kesilerek mekanların elde edilmesine dayanan, yer yer tamamlayıcı unsur olarak taş duvarların da kullanıldığı bir mimarinin ürünüdür. Yapı, doğrudan yamaca yaslanmış kaya kütlesi içinde oluşturulmuş; sonradan da üzerine manastır yapı kompleksi inşa edilmiştir. Mozaik tabanın, kazılar sırasında çok derin bir toprak dolgu altında saptanması, Roma yapısının mekanlarının manastıra dönüşüm sırasında doldurulmuş olduğunu göstermektedir. Yapılan bu belirgin müdahaleler nedeniyle, incelemekte olduğumuz mimari elemanların, ait oldukları Roma yapısı içindeki asıl konumlarını kazı verileri ile belirlemek mümkün değildir. Bunların hepsi (kimi zaman küçük ve kırık parçalar halinde) dolgu toprağı içinde manastıra ait çok geniş mekan ve alanlara dağılmış durumda, farklı kazı sezonlarında ele geçmiş bulunmaktadırlar.

Olba'da Roma İmparatorluk Dönemi içinde gelişen yerel aristokrasinin bir mensubunun konutu olarak niteleyebileceğimiz bu yapının kayaya oyulmuş, mozaik tabanlı mekanının duvarları üzerinde deliklere rastlanması, söz konusu Roma yapısının duvar yüzeylerinin kayaya oyulmuş haliyle, kaba traşlanmış kaya yüzeyi olarak bırakılmadığını göstermekte; olasılıkla bu çalışmada incelediğimiz örneklerle ya da benzer mimari plastik elemanlarla kaplanmakta

olduğunu göstermektedir. Ayrıca, mekanın duvarlarının mozaik tabanla birleştiği hat üzerinde süreklilik gösteren çıkıntılı, dar bir platformun bulunması, taş kaplamalardan oluşan duvar dekorasyonu olasılığını güçlendirmekte; bu dar çıkıntının kireçtaşı dekorasyon elemanlarının yerleştirilmesi için yapıldığını düşündürmektedir (**Lev. 1**).

Aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek olan ve belli bir düzen içinde birbirini tekrar eden bezemelere sahip bu mimari dekorasyonun eldeki parçaların in situ olarak saptanmayan, kırık elemanlardan oluşması nedeniyle bir restitüsyonunu yapmak mümkün değildir. Ancak, ait oldukları mekanın tabanından belli bir yükseltiye kadar devam eden, duvar üzerine monte edilmiş kavisli ya da köşeli elemanlara sahip olunan bir duvar kaplamasına ait olduklarını önermek olasıdır. Üzerinde guilloche bezemesi olan parçaların olasılıkla dışbükey bir silme biçiminde (kaide niteliğinde, toichobate) en altta yer alabileceği de düşünülmelidir¹⁰. Küçük parçalar halinde ele geçen diğer elemanların da eğimli ya da köşeli bezemelere sahip olmaları, bunların kavisli girinti ve çıkıntıları bulunan hareketli bir dekoratif cephe oluşturan duvar kaplamalarına ait olduklarını düşündürmektedir. Bu cephenin duvar boyunca uzanan bir süreklilik gösterip göstermediğini aydınlatacak verilere ne yazık ki sahip değiliz. Ancak, yine de bu elemanların bir aedícula, ekedra ya da parapet düzenlemesine ait olabilecekleri konusunda öneride bulunmak olası görünmektedir.

Mimari Plastik Elemanlara ait Bezemeler

İncelemekte olduğumuz mimari elemanların hiçbiri eksiksiz değildir. Bu nedenle, stilistik değerlendirmelerinin sahip oldukları bezemelerden yola çıkılarak yapılması gerekmekte ve önem taşımaktadır. Bu bağlamda, adı geçen elemanlar üzerindeki bezemelerin aşağıdaki başlıklar altında ele alınmaları olasıdır:

- İçinde Hayvan Motiflerinin yer aldığı “Kıvrıkdal” (Ranke) (**Lev. 2**)
- Ion kymationu (Yumurta-Ok) (**Lev. 3 ve Lev. 8**)
- Astragal (Boncuk-Makara) (**Lev. 3 ve Lev. 8**)
- Üçlü Örgü (Guilloche) (**Lev. 4-5**)

Bu dekoratif elemanların incelenmesi sonucunda, süreklilik gösteren bir kompozisyon şemasının/dekoratif kuşağın tanımlanması mümkün olabilmektedir. Buna göre, yukarıdan ve aşağıdan bezemesiz bir dar hatla sınırlandırılan kıvrıkdal kuşağı ortada yer almaktadır. Bu kuşağın üstünde ve altında Ion kymationu kuşakları bulunmaktadır. Bu Ion kymationu

10 Bu konuda makalemizi dikkatle okuyan ve önerilerini paylaşmak nezaketinde bulunan, bizim de büyük ölçüde görüşlerinden esinlendiğimiz Prof. Dr. Birol Can'a teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Sütun kaidelerinin torus'larının üzerinde guilloche veya defne yaprağı dekorasyonuna yer verilmesinin MÖ 5. yüzyıl Attika mimarlığından alınan bir etki olarak Hellenistik Dönem'den itibaren Anadolu mimarisine taşınmış bir özellik olarak belirlenmekte; Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren ise çok daha geniş bir çeşitlilik gösteren yapılarda da uygulama alanı bulunduğu saptanmaktadır: Alp 2008, 27-46.

kuşağı ise, yine yukarıdan ve aşağıdan birer astragal kuşağı ile sınırlanmaktadır. En üstte yine süslemeli bir taç kısmı (kuşak) bulunmakla birlikte, buradaki bezeme eldeki parçalardaki aşınma nedeniyle seçilememektedir. Ancak, az da olsa görülen kısımdaki yaprak-benzeri kıvrımlara ait aşınmış bazı izler, bu üst kuşağın ya dar bir kıvrık dal frizi ya da bir anthemion bandı olarak da işlenmiş olabileceğini düşündürmektedir¹¹ (**Lev. 9**).

Bu kompozisyon şeması dışında olmak üzere bazı parçalarda üçlü saç örgüsü (guilloche) frizi görülebilmektedir. Eldeki en büyük parçadaki üçlü saç örgüsü bandı belirgin bir dışbükey kuşakla kıvrıkdal frizinden ayrılmakta; bu friz yine aşağıda İon kymationu kuşağı ile sınırlanmaktadır (**Lev. 4**). Böylece, elimizdeki parçaların yukarıda başlıklar altında belirtilen temel bezeme öğelerinin farklı konumlarda uygulandığı, bu öğeler bağlamında çeşitli düzenlemeler yapılarak dekorasyonun zenginleştirildiği anlaşılmakta; ayrıca, stilistik bir tercih ve dönem özelliği olarak genelde yüzeyin tümünün bezemelerle doldurulduğu, grift/sıkışık bir düzenlemenin ve ince bir işleniş söz konusu olduğu görülmektedir.

Kıvrıkdal (Ranke) Bezemesi (Lev. 2)

Olba mimari plastik parçaları üzerinde hayvan motiflerinin de yer aldığı kıvrıkdal bezemesi, en dikkat çekici süsleme kuşağını oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi, canlı varlıkların, figürlerin yer aldığı kıvrıkdal bezemesi (peopled scroll), Roma İmparatorluk Dönemi içinde geniş kullanım alanı bularak, gelişim ve yükseliş göstermektedir. Ancak, bu dekorasyonun kökenleri Klasik ve Hellenistik dünyaya dayandırılmakta¹²; özellikle de başta madeni eserler olmak üzere küçük sanatların mimari dekorasyona ilham kaynağı olduğu öne sürülmektedir¹³. İlk ortaya çıkışında kıvrıkdal bezemesinin öteki dünya ile ilgili sembolik bir anlamı olabileceği (örneğin, mezarlarda kullanıldıklarında cennet bahçesini çağrıştırdığı) önerilmekte; ancak, Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde artık sembolik anlamından sıyrılarak, sadece dekoratif bir özellik kazandığı söylenmektedir¹⁴.

Roma İmparatorluğu'nun Doğu topraklarında; özellikle Suriye ve Filistin'de de geniş kullanım alanı bulan kıvrıkdal bezemesi, Anadolu'da Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait çeşitli mimari anıtlarda da uygulanır¹⁵ ve bu bağlamda figürlü kıvrıkdal dekorasyonuna Cilicia'da da rastlanır¹⁶. Çeşitli yayınlarda eskiden beri değerlendirmeleri yapıldığı için bunun bölgede en

11 Arşitrav tacında anthemion frizinin yerini kıvrıkdal frizinin aldığı Suriye örneklerinin bulunduğu belirtilmektedir: Kadioğlu 2013, 248. Bu durum, Suriye ve Anadolu Roma mimarisinde bu elemanların birbirinin yerine kullanılabildiklerini göstermektedir.

12 Erken Roma mimarisinde kıvrıkdal bezemesinde Hellenistik etkilerle ilgili olarak: Can 2006, 313-328; Anadolu'da Roma mimarisi bağlamında Sagalassos örneklerinin genel bir değerlendirmesi konusunda: Vandeput 1997, 155-158.

13 Toynbee – Ward-Perkins 1950, 1-7; Schörner 1995.

14 Turnheim 1994, 118.

15 Can 2005.

16 Kaplan 2013, 133-141.

iyi tanınan örneği Anazarbus Zafer Takı (Alakapı) frizleridir¹⁷. Bunun dışında, Korykos'da Hadrianus Dönemi'ne tarihlenen ve hangi yapıya ait olduğu bilinmeyen bir friz bloku üzerinde de hayvan betimlemelerinin bulunduğu kıvrıkdal bezemesine rastlanmaktadır¹⁸. Olba'ya coğrafi ve tarihsel yakınlığı nedeniyle Uzuncaburç- Diocaesarea'daki örnekler özellikle dikkat çekicidir. Halen Zeus Olbios Tapınağı temenos alanı içinde yer alan ancak ait oldukları yapı bilinmeyen bu bloklar üzerinde de akanthus yapraklarının oluşturduğu kıvrıkdal bezemelerinin arasına yerleştirilmiş hayvan protomları bulunmaktadır¹⁹.

Olba figürlü kıvrıkdal frizlerinde aşağıda tek saptan başladıktan sonra yukarıya doğru yükselerek "Y" şeklinde çatallanan akanthus yaprağının oluşturduğu kıvrım ve her bir kıvrımın arasına yerleştirilmiş birer hayvan figürü yer almaktadır. Hayvan figürlerinin Diocaesarea örneklerinden farklı olarak çok daha ince ve özenli bir işçiliğe sahip olduğu, ve protom biçiminde değil, bütün olarak tasvir edildiği görülmektedir. Ayrıca, yaprakların dizilimi de Diocaesarea ve Olba örneklerinde farklılık göstermektedir. Olba parçaları üzerindeki kıvrıkdal frizlerinde keçi (**Lev. 2**), aslan (**Lev. 3**), kuş, (**Lev. 5**), tavşan (**Lev. 6**) ve köpek (**Lev. 7**) figürleri tespit edilebilmektedir. Bu frizlerin işlenişinde matkap kullanılmamış olduğu görülmekte; çok ince detaylar verilerek, derinlikli olarak kireçtaşının ustalıklı işlenmiş olduğu dikkati çekmektedir. Akanthus yapraklarının kenarlarındaki girinti çıkıntıların, ortalarındaki damarlara varıncaya kadar işlenmesi ya da köpek figürünün gözü ve tasmaşının bile ayrıntılarıyla gösterilmesi bu eserin detayları atlamayan, en ince ayrıntısına kadar işlemek isteyen özenli bir taş sanatçısına ait olduğunu göstermektedir. Köpek figürü dışında kuş, aslan, tavşan ve keçi figürlerinde de stilistik olarak gerçekçi bir anlayışın olduğu görülmektedir. Çalışmamıza konu olan eser grupları içerisinde kıvrık dallar arasında hayvan figürlerine yer verilen grubu ayrıcalıklı kılan diğer bir özellik, bölgede bu tarzda ince işlenişe sahip olan ve kompozisyona benzer bir örneğin tespit edilememiş olmasıdır. Çeşitli hayvanlardan oluşan bu ince işlenmiş kıvrıkdal kompozisyon şeması şimdiye kadar bölgede sadece Olba örneklerinde tespit edilmektedir.

Ion Kymationu ve Astragal (Lev. 3 ve Lev. 8)

Olba örneklerinde gözlemlenen detaylar konusundaki titizlik ve ince işçilik Ion kymationu ve astragal kuşaklarının işlenişinde de kendini göstermektedir. Ion kymationu bezemesinde derin ve kenarı bordürlü çanaklar içinde belirgin ve çıkıntılı işlenmiş yumurtalar yer almaktadır. Yumurtalar, çanaklar içine tam oval formda değil, üstte sivrice, altta ise bordüre uyum sağlayan biçimde kesik olarak işlenmişlerdir. Bu yumurta bezemeleri, aynı şekilde

17 Bu yapıdaki kıvrıkdal frizde akanthus yaprakları arasında elindeki bir mızrakla saldırı halindeki aslan ve boğayı uzaklaştıran Eros ile geyik ve at figürleri yer almaktadır: Gough 1952, 110-112, fig.4; Türkmen 2007, 55-58; 199-201; kat. no. 109-111; Kadioğlu 2013, 237-260; Kaplan 2013.

18 Kaplan 2013, 134, Lev. 68 c.

19 Bu blokların Diocaesarea'daki sütunlu caddeye ait olabilecekleri M. Wegner tarafından önerilmekte ise de, bunu kanıtlayan herhangi bir arkeolojik verinin bulunmadığını D. Kaplan ifade etmektedir: Wegner 1992, 38; Kaplan 2013, 139, n.344.

derin işlenmiş kanatlı oklarla birbirlerine bağlanmaktadır. Birleştirici okların ince uzun yapıda, birbirlerini dik açı ile kesen uzun/dikey ve kısa/yatay iki düzlemde oluştuğu görülmektedir.

Temel bezeme şeması içinde Ion kymationu kuşağının üstünde/altında yer alan astragal kuşağı, bir boncuk ve ikili makara elemanlarının dönüşümlü olarak işlenmesiyle oluşturulmuştur. Bu boncuk ve makaraları yatay düzlemde tam ortadan kuşak boyunca kesen, boncuk ve makaraların adeta bir ip üzerinde dizilmiş olduğu izlenimini veren hat, astragal kuşağı dekorasyonunu tamamlamaktadır. Kıvrıklal ve Ion kymationu kuşaklarında olduğu gibi astragal kuşağında da son derece temiz, derin, keskin bir taş işçiliği söz konusudur. Ancak, Ion kymationu ve astragal kuşaklarının elemanlarının birbirleri ile senkronize (aksial) işleniş Olba parçalarında söz konusu değildir. Bir diğer deyişle, yumurta bezemesi ya da aradaki ok; astragal kuşağındaki boncuk ya da makara ile aynı düzleme denk gelecek şekilde, aynı eksen üzerinde uyumlu olarak değil, rastgele işlenmiş bulunmaktadır. Bu aksialiteden uzaklaşma durumu, MS 150-175 yıllarına tarihlenen Anazarbus'taki Zafer Takı'nda da geçerlidir²⁰.

Guilloche (Lev. 4-5)

İncelemekte olduğumuz mimari plastik elemanlardan dışa doğru eğimli parça üzerinde üçlü örgü biçiminde işlenmiş guilloche dekorasyonu görülmektedir. Bilindiği gibi guilloche dekorasyonu ağırlıklı olarak mozaik sanatında yer bulmakla birlikte, Yunan ve Roma mimari plastiğinde başta sütun altlıklarının torus dekorasyonunda olmak üzere uygulanmaktadır. Atina akropolis'i'nde Erekhtheion Kuzey Porticosu cephesindeki Attika-Ion tipindeki sütun altlıklarının torus elemanında guilloche dekorasyonuna yer verilmesi, bu bezemenin Klasik Dönem'de en üst düzeydeki uygulaması sayılmalıdır. Guilloche dekorasyonu Roma mimari plastiğinde de uygulama alanı bulmaktadır²¹. Örneğin, Anadolu'da Hellenistik Sardes Artemis Tapınağı'nın Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait sütun altlıkları torus'larında guilloche bezemesine yer verildiği iki örneğin bulunması, bu bezemenin sütun altlıklarında uygulanması geleneğinin bir örneğidir²². Olba mimari plastik elemanları üzerindeki guilloche bezemesi, Doğu Dağlık Cilicia'da bu dekorasyonun şimdiye dek saptanan tek örneği olması bakımından önem taşımaktadır. Bunun dışında, Dağlık Cilicia'nın Batı kesiminde, Traianus'un ölüm yeri olan Selinus'ta imparator için yapılmış bir cenotaph ya da imparatorluk kültüne adanmış bir tapınak olduğu söylenen yapıya (Şekerhane Köşkü) ait korniş parçası üzerinde de dar bir kuşak halinde guilloche bezemesi yer aldığı belirtilmektedir²³. Öte yandan, Olba örneklerini

²⁰ Kadioğlu 2013, 248; Kaplan 2013, 123.

²¹ Alp 2008, 27-46.

²² Yegül 2020, 108-109, Fig. 2.215, Fig. 2.217. Guilloche bezemesinin Roma İmparatorluk Dönemi sütun altlıklarında kullanımını yansıtan başka Anadolu örnekleri de bulunmaktadır. Sagalassos'taki bir onurlandırma sütununun atlığında, Pergamon Traianus Tapınağı ve Euromos Zeus Tapınağı sütun altlıklarında guilloche bezemesine yer verilmektedir: Vandeput 1997, 175, Pl.13.3, 15.1.

²³ Winterstein 2013, 167; Şekerhane Köşkü ve işlevi (yapının, tanrısallaştırılmış imparatorun kremasyon ateşinin yakıldığı yere inşa edilmiş bir kült tapınağı olabileceği) konusundaki ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Hoff 2016, 56-68.

ilişkilendireceğimiz Suriye mimari plastığında, Baalbek'te Iuppiter Tapınağı baştabanına ait zengin dekorasyon şeması içinde guilloche kuşağına da yer verilmesi, mimari düzenlemeler içinde farklı konumlarda da bu bezemeye yer verildiğini göstermektedir²⁴.

Değerlendirme ve Sonuç

Doğu Dağlık Cilicia'da "Romalılaşma" süreci ile birlikte bunun etkileri mimaride kendini göstermeye başlar²⁵. Bilindiği gibi, Roma'nın Cilicia'daki egemenliği, bölgede uzun zamandır süregelen anarşi ve korsanlığa karşı Roma'nın önlem alma gereksinimi duymasının bir sonucudur. Pompeius'un Roma adına MÖ 67 yılında korsanlara karşı kazandığı zafer sonrasında, MÖ 64 yılında Cilicia, Tarsus başkent olmak üzere bir Roma eyaleti olarak tasarlanır²⁶. Roma'nın Cumhuriyet Dönemi'nin son aşamasında içinde bulunduğu kaotik ortamda, MÖ 47'de Iulius Caesar'ın Tarsus'u ziyareti, bölgenin Roma merkezi yönetiminin odağında olduğunun bir göstergesidir. Cilicia'da Roma kentleşme sürecinin başlangıcında belirgin bir etken olarak Augustus'un bölgeyi ziyareti gösterilmekte; daha sonra MS 72 yılında İmparator Vespasianus dönemindeki yeni idari düzenleme ile birlikte Cilicia'daki Romalılaşma sürecinin ve şehirleşmenin daha da hız kazandığı belirlenmektedir²⁷. Doğu Dağlık Cilicia'da Roma egemenliğinin tesisinin başlıca göstergeleri olarak yol ağının²⁸; su iletim sistemlerinin²⁹ oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca, bölgede Roma egemenlik

24 Robertson 1977, 223, fig. 96.

25 Bu aşamada çok tartışılan "Romalılaşma" kavramına da kısaca değinilmesi gerekir. Roma egemenliğinin yayılım gösterdiği coğrafyanın genişliği dikkate alınırsa, bu süreçte Roma kültürünün çeşitli yerel kültürlerle tanıştığı ve birbirinden farklı sentezler oluşturduğu anlaşılabacaktır. Bu durumda, "Romalılaşma" tek bir tanımlı olmayan, çok yönlü, çok yüzlü bir olgudur. Öte yandan, Romalılaşma sürecinin her bölgenin koşullarına göre birbirinden farklı aşamaları oluşmuştur. Çeşitli dizilim ve kuvvetlerde yaşanan bu evreler her ülkeye, bölgeye özgü farklı "Romalılaşma" yüzleri ve kültürel sentezleri yaratır. Anadolu'da ve diğer eyaletlerde Romalılaşma olgusuna ilişkin bir değerlendirme için bkz. Yegül-Favro 2019, 598-599. Çalışmamızda "Romalılaşma" Olba özelinde ve Doğu Dağlık Cilicia genelindeki bağlamı içinde ele alınmaktadır.

26 Bu tarihten hemen sonra (MÖ 52) çıkarılan *Lex Pompeia de Provinciis* (Eyaletlere İlişkin Pompeius Yasası) uyarınca Suriye ve Cilicia eyaletlerine vali olarak atanmak için daha önce *consul* olarak görev yapmış olmak koşulu getirilecektir. Appius Claudius Pulcher'in MÖ 53-51 arasındaki Cilicia eyalet valiliği sonrasında bu göreve (*proconsul*) Cicero MÖ 51 yılında atanacaktır. Cicero'nun mektupları, görev süresi içinde onun etik yaklaşımlarını, yönetimde sahip olduğu ilkeleri yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır: Özbayoğlu 1998, 131, n.2.

27 Sayar 2020, 73, n.10

28 Diocaesarea ile Olba'yı birleştiren yol üzerinde yazıtlı bir mil taşının saptanması, bölgede kurulan yol ağı üzerinde Olba'nın da içinde bulunduğu sistemin tarihi konusunda bilgi vermesi bakımından önemlidir: Mackay 1969, 140-141, Pl. XVIII a.

29 Roma merkezinin eyaletlere taşıdığı bayındırlık hizmetlerinin başında gelen su iletim sistemlerinin erken örnekleri Elaiussa Sebaste ve Korykos'da oluşturulur ve Flaviuslar Dönemi'ne tarihlenir. Yine Elaiussa Sebaste'deki *opus reticulatum* duvarlı hamam yapısının (Liman Hamamları) tarihinin oldukça erken olduğu; hatta bölgedeki Roma hakimiyeti öncesine bile ait olabileceği söylenmektedir: Spanu 2003, 8.

döneminin erken aşamasına ait anıtsal dini yapılar da bulunmaktadır³⁰. Yukarıda söz edilen yapı ve tesisler Roma egemenliğinin başlangıcından itibaren Olba ve yakınındaki merkezlerdeki mimari etkinliğin kanıtlarıdır. Mimaride, mimari plastikte, heykeltıraşlık eserlerinde daha Augustus Dönemi'nden başlayarak görülen batılı etkilerin Roma merkezi yönetim ve kültürünün bölgede yerleşip, kökleşmekte olduğunun bir işareti olarak kabul etmek mümkündür³¹.

Erken İmparatorluk Dönemi sonrasında Doğu Dağlık Cilicia'da yapım etkinlikleri hızlanarak devam edecektir. Orta İmparatorluk Dönemi içinde bölgenin sahip olduğu kültürel birikim ve etkiler ile jeolojik yapıya bağlı olarak malzeme seçimi ve kullanımı ile biçimlenen bir mimari plastiğin oluşumu özellikle kayda değerdir. Böylece, Doğu Dağlık Cilicia için tipik olarak belirlenen mimari plastik öğelerin kullanıldığı çok sayıda yapı kaydedilmektedir.

Başta mermer olmak üzere ithal malzemenin kullanımının örnekleri verilmekle birlikte; mimari plastikte ağırlıklı olarak bölgedeki yerel kireçtaşı kullanılmaktadır. Kireçtaşının sahip olduğu dokunun mimari bezemelerin ince işçiliğini güçlendirmesi nedeniyle, Doğu Dağlık Cilicia'da bölgeye özgü bir stilin gelişip, yaygınlaştığı önerilmektedir. Bu bağlamda arşitrav ve friz elemanlarının tek blok taş üzerine işlenmesi, sütun başlıklarının iki ayrı parçadan oluşması, frizlerde "S" profilin tercih edilmesi, Korinth düzenindeki pilaster ve sütun başlıklarında detayların verilmediği bir stilin geliştirilmiş olması, boncuk dizisi ve İon kymationu bezemelerinin gösterdiği işleniş özellikleri, dikey yerleştirilmiş akanthus yaprağı bezemeleri bölgedeki ana malzeme olan kireçtaşının dokusu ve onun taş ustalarına getirdiği zorunlulukla ilişkilendirilmektedir³².

Nedeni ister bölgede bulunan kireçtaşı malzemenin özelliği, ister Romalılaşma sürecinin etkileri olsun, Doğu Dağlık Cilicia'ya özgü bir mimari plastik stilin var olduğu kesindir. Bu stilin MS 2. yüzyıldan itibaren olgunlaştığı, geniş uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Özellikle de Severuslar Dönemi'nde bölgede yapım etkinliklerinde artış öne çıkmaktadır. Hatta Severuslar Dönemi imar hareketliliği bakımından bölgede bir "altın çağ" olarak nitelenmektedir. "Olba Territoriumu" olarak adlandırılan Limonlu ve Göksu ırmakları arasındaki bölgede yerel bir mimari plastik atölyesinin MS 2. ve 3. yüzyıllarda etkinlik göstermiş olabileceği önerilmektedir³³.

30 Elaiussa Sebaste'deki Korinth düzeninde peripteral planlı tapınağın Augustus Dönemi'ne (ya da MS birinci yüzyıl içine) ait olduğu konusunda- ayrıntılarla ilgili tartışmalar bulunmakla birlikte- genel bir uzlaşa bulunmaktadır. Diocaesarea'daki Zeus Olbios Tapınağı temenosu'nun bir köşesinde yer alan podiumlu tapınağın da Roma Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğu önerilmektedir: Wannagat 2004, 115. Seleucia ad Calycadnum'daki hangi külte adandığı bilinmeyen pseudo-dipteral planlı tapınağın tarihlemesi konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte; tapınak bölgedeki Roma egemenliğinin yerleşme ve gelişim sürecinin en anıtsal yapılarından biri olarak anlam ve değer taşımaktadır.

31 Kaplan 2016, 125-136.

32 Spanu 2013, 99-111.

33 Kaplan 2013, 211, 213-218.

Bu dönemde geçerli olan mimari hareketlilik Olba Territoriumu'nun önemli yerleşim merkezlerinden olan Olba kenti için de geçerli görünmektedir. Olba'daki kazılar sonucu ortaya çıkartılan tiyatronun *scenae frons* mimari bezemelerinde³⁴, anıtsal mezar yapısına³⁵, *nymphaeum*'a ait mimari plastik elemanlarda³⁶; hatta kaya mezarlarının cephelerinin işlenişinde³⁷ bölgedeki mimari süsleme geleneğiyle uyumlu bir yerel tarzın örnekleri verilmektedir.

Buna karşılık, çalışmamızda ele aldığımız mimari plastik elemanlar, "bölgeye özgü" olarak tanımlanan yerel şematik stilden farklı ince, zengin, özenli işleniş özellikleri göstermektedirler. Bu nedenle, incelemekte olduğumuz Olba buluntusu elemanların benzerleri arandığında, Doğu Dağlık Cilicia sınırları ötesinde Suriye ve Anadolu'daki Roma mimarlığının diğer örneklerini incelemekte yarar bulunmaktadır:

Bu incelemeye kıvrıkdal bezemesi ile başlayabiliriz. Kıvrıkdal, aslında Anadolu'nun Hellenistik Dönem sanatına ait bir yaratı olmakla birlikte, Erken İmparatorluk Dönemi içinde Roma mimarlığı etkisi olarak ülkeye geri döndüğü ifade edilmektedir³⁸. Roma İmparatorluk Dönemi içinde figürlü ya da figürsüz kıvrıkdal bezemeleri, Batı'daki örneklerinin yanı sıra Anadolu, Suriye, Filistin ve Ürdün'deki merkezlerde en seçkin anıtlarında uygulama alanı bulan başlıca dekoratif öğelerden biri haline gelmektedir³⁹. Bu süslemeye *Ion kymationu* ve *astragal* kuşakları eşlik etmekte; bunlar kıvrıkdal frizlerini sınırlamakta, kuşatmakta, zenginleştirmekte ve desteklemektedir. Olba örnekleri için de durum farklı olmayıp, ayrıca bu süsleme öğelerine bir *guilloche* kuşağının da eşlik ettiği görülmektedir.

Olba örneklerinde görülen figürlü kıvrıkdal bezemesi ve ona eşlik eden diğer dekoratif unsurlardan yola çıkılırsa, bu eserlerin Roma mimari dekorasyonunda sıkça kullanılan kıvrıkdal bezemesinin figürlerle zenginleştirildiği bir alt-grubuna ait oldukları görülmekte ve yukarıda da belirttiğimiz gibi bu tip süslemelerin de kökenlerinde Hellenistik, hatta Klasik Dönem öncülleri yatmaktadır⁴⁰.

Kıvrıkdal bezemesinin örneklerini incelemeye Doğu Akdeniz kıyısı, Suriye, Ürdün örnekleri ile başlarsak, Palmyra'daki Severus Kemerli mimari plastikliğinde kıvrıkdal frizi, *Ion kymationu* ve *astragal* frizlerinin kullanıldığı görülmektedir⁴¹. Bir diğer anıtsal örnek, bugün Lübnan sınırları içinde yer alan Baalbek'teki muazzam *Bacchus Tapınağı*'nın anısal

34 Erten-Kaplan 2017, 29-46.

35 Erten 2007, 149-156.

36 2023 yılında Olba *Nymphaeum*'u kazılarında ele geçen bir lahite ait iki kısa kenar üzerinde yer alan muhteşem nitelikteki kabartmalar ile bir kadın heykeli kentte geçerli olan Roma İmparatorluk Dönemi sanatının ciddi kanıtları sayılmaktadır, bkz. Yeğin-Summerer-Fendt 2025, 57-61.

37 Taşkıran 2019.

38 Yegül-Favro 2019, 599

39 Turnheim 1994, 118-126.

40 Toynbee-Ward-Perkins 1951.

41 Yegül-Favro 2019, 724, fig.11.14.

girişinin frizlerindeki zengin stildir⁴². Buradaki benzerlik sadece figürlü kıvrıkdal bezemeleri ya da benzer saç örgüsü (guilloche), İon kymationu vb. süslemeler ile kalmamakta; aynı zamanda sergilenen genel kompozisyon özellikleri (bezemelerin girift yerleştirilişi, ince ve özenli bir taş işçiliğini yansıtan doku) bakımından da Olba buluntusu elemanlarla yakınlık gözlenmektedir. Yine Suriye, Hama'daki Büyük Cami'de yer alan Roma giriş kapısı dekorasyonunda da kıvrıkdal bezemesi, İon kymationu ve astragal frizleri ile bir arada kullanılmaktadır⁴³. Ürdün'de Gerasa'da MS 151 yılına tarihlenen Artemis Kutsal Alanı propylonu da hayvan protomlarının da yer aldığı kıvrıkdal dekorasyonuna sahip mimari yapıtlar arasında sayılmaktadır⁴⁴. Cilicia'ya komşu Doğu/Suriye, Filistin ve Ürdün örneklerini çoğaltmak bir yandan mümkün görünmekteyken; diğer yandan da Anadolu'da da kıvrıkdal bezemesinin kullanıldığı benzer mimari plastik uygulamaları da bulunmaktadır. Bunun en önde gelen örneği, yukarıda da söz edilen Anazarbus Zafer Takı'dır⁴⁵. Anazarbus Zafer Takı'nın gösterişli mimari plastiğe sahip olan güney cephesinde figürlü kıvrıkdal frizleri yer almaktadır.

Diocaesarea'da hangi yapıya ait olduğu bilinmeyen figürlü kıvrıkdal frizi parçaları, işleniş bakımından Anadolu'ya özgü kıvrıkdal bezemelerinden farklılık gösteren bir örnek olarak değerlendirilmekte ve benzerlerinin Suriye-Filistin'de bulunduğu konusuna dikkat çekilmektedir⁴⁶. Ancak, bu eserin yukarıda belirtildiği gibi, Olba örnekleri ile boyut ve işleniş özellikleri bakımından benzerliğe sahip olduğunu düşünmek mümkün görünmemektedir.

Cilicia dışına çıkıldığında Pamphylia'da ve Batı Anadolu'da da kıvrıkdal dekorasyona sahip Roma anıtlarının bulunması, bu bezemenin Anadolu'nun diğer kesimlerinde de uygulama alanı bulduğunu göstermektedir. Özellikle figürlerin yer aldığı kıvrıkdal bezemesi uygulamalarının Anadolu'daki Hellenistik Dönem öncülleri sonrasında Augustus Dönemi'nden itibaren yeniden anıtsal yapılarda, çeşitli mimari elemalar üzerinde yerini aldığı izlenmektedir⁴⁷. Aphrodisias Hadrianus Hamamları ve İasos Agorası Stoa'sı mimari dekorasyonu, hayvan figürlerinin yer aldığı kıvrıkdal frizine sahip bulunmaktadır.

Yukarıda bir alt-başlık altında ayrıntılı değerlendirmesine yer verdiğimiz guilloche bezemesinin, Batı Dağlık Cilicia'da, Selinus'taki Traianus ile ilgili anısal bir yapı olan Şekerhane Köşkü haricinde Doğu Dağlık Cilicia'da sadece Olba örneğiyle temsil edilmesi,

42 Ragette 1980, 48.

43 Dentzer-Feydy 1989, 468, fig. 155.

44 Kadioğlu 2013, 248.

45 Gough 1952, 111-112, Fig.4; Anazarbus Zafer Takı konusunda ayrıntılı bir değerlendirme yapan M. Kadioğlu, figürlü frizlerin işleniş bakımından paralelleri olarak Anadolu'dan Aphrodisias Hadrianus Hamamları ve İasos Agorası Stoa'sı; Ürdün'den ise Gerasa Artemis Kutsal Alanı Propylonu örneklerini verir: Kadioğlu 2013, 248.

46 Kaplan 2013, 139-140.

47 Ancyra'daki Augustus Tapınağı, Aphrodisias'taki Hadrianus Dönemi Hamamları, Ephesus'daki Celsus Kütüphanesi, Aspendos'daki Nymphaeum, Pergamon'daki Traianeum gibi anıtsal yapılarda kıvrıkdal bezemesinin figürlü örnekleri verilmektedir: Toynbee - Ward-Perkins 1950, 30-31; Kadioğlu 2013, 248.

incelemekte olduğumuz elemanların bölgedeki yerel mimari gelenekten uzak olduklarını göstermektedir.

Olba mimari plastik elemanlarında görülen Ion kymationu ve astragal bezemelerinde, yumurta bezemesi ya da aradaki ok; astragal kuşağındaki boncuk ya da makara ile aynı düzleme denk gelecek şekilde yerleştirilmediğini, aynı eksen üzerinde uyumlu olarak değil, rastgele işlenmiş olduğunu yani, bu unsurlar arasında aksialitenin söz konusu olmadığını yukarıda ifade etmiştik. Anadolu'da Hadrianus ve Geç Antoninus-Severuslar Dönemi için Ion kymationu ve astragal elemanlarının işlenişinde geçerli olduğu kesin aksialitenin bozulmuş olduğu; Anazarbus Takı'nda kesin bir aks uyumunun bulunmadığı belirtilmektedir⁴⁸. Antoninuslar Dönemi'ne tarihlenen Diocaesarea tören Kapısı'nda da işlenişte bütüncül bir eksen uyumuna yer verilmediği söylenmektedir⁴⁹. Bu durumda, Olba örnekleri de Ion kymationu ve astragal işlenişinde aksialitenin olmadığı Cilicia örnekleri arasında yerini almaktadır.

Olba buluntusu mimari plastik eserlerin, kamusal ya da dinsel olmayan ve olasılıkla bir konuta ait olan öğeler olduklarını burada yeniden anımsatmamız gerekir. Bunlar, dönemin Roma villalarına özgü taban mozağına sahip olan, Olba Manastırı'nın yapımı öncesinde aynı konumda yer alan Roma yapısına ait mimari dekorasyon öğeleri olmalıdır. Mozaik tabanın saptandığı kayaya oyulmuş mekanın duvarı üzerindeki deliklerin bu çalışmada ele aldığımız parçaların monte edilmesi için açıldıklarını gösteren herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Ancak, bu delikler, kesilmiş kaya yüzeyinin açıkta bırakılmayarak, bir biçimde kaplanmakta olduğunu göstermekte ve incelediğimiz mimari plastik elemanların da burada veya Roma yapısının başka bir mekanında duvar dekorasyonu için kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, yukarıda da belirttiğimiz gibi, mekanın duvarının mozaik tabanla birleştiği seviyede süreklilik gösteren dar bir çıkıntılı platformun da yer alması, taş duvar kaplaması olasılığını güçlendirmektedir (**Lev. 1**).

Kaydedilmesi gereken bir diğer önemli konu da söz konusu taş elemanların, Cilicia ve Suriye örnekleri ile tanıdığımız mozaik sanatı ile olan anlayış yakınlığıdır. Bu elemanlar üzerinde kıvrıkdal frizi içinde işlenen köpek betimlemesinin bir benzeri mozaik taban üzerinde de yer almakta (**Lev. 7**); ayrıca, guilloche bezemeli kuşaklar da aynı taban mozağında bulunmaktadırlar. Gösterdikleri stilistik özellikler bakımından yapılan tarihlendirmeler bağlamında mozaik taban ile taş eserler arasındaki uyumdan da söz etmek mümkün görünmektedir. Bunlarda Suriye ve çevresine özgü sayılabilecek stilin ortak özellik olarak ortaya çıkması, söz konusu eserlerin belki de Doğu Akdeniz Kıyısı – Suriye bölgesinden Olba'ya gelen ustalar tarafından ya da bu bölgelerin etkisi altında işlenmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Olba'nın kırsal yerleşim modelini, kayalık arazi koşulları nedeniyle teraslanarak kazanılmış tarım toprağı, "Bey Evi" olarak nitelenen villa rustica, genellikle üzüm işlenerek şarap üretimi yapılan tarım işlikleri, harman yeri ve mezardan oluşan bir formül oluşturmaktadır. Çiftlik

48 Kadioğlu 2013, 248; Kaplan 2013, 123.

49 Kaplan 2013, 123.

yaşamını yansıtan (Olba'dan da örneklerini tanıdığımız) “villa rustica” tipi konut örneklerinden farklılaşan, seçkin bir ev mimarisinin ürünü olan mozaikli villada, yerellikten çıkıp, gösterişli eserler verebilecek, işinin ehli (belki Suriye'den gelen) yabancı ustaların çalışmış olmaları ihtimali bulunmaktadır. İncelemekte olduğumuz mimari plastik eserlerin yerel stilden farklılık gösteren özellikte olmaları; ait olduğu villanın da tarımla uğraşan arazi sahibi kimliğinden uzak, aristokrat, belki yerel yönetici vasfı taşıyan bir sahibi olduğunu düşündürmektedir. Örneğin, Olba su kemeri üzerinde adı geçen, kentin su iletim sistemlerinin oluşturulmasında katkı sağlayan Heracleides adlı kişi ya da onunla aynı sosyal statüde bulunan bir kent sakini Olba villasının sahibi olmalıdır. Yazıta göre, Heracleides'in mirasından sağlanan fonla inşa edilen yapı, Septimius Severus'a MS 198-211 yıllarında adanmıştır. Bu tarih, kentte büyük imar etkinliklerinin yaşandığı bir sürece işaret etmekte; incelemekte olduğumuz Roma villasının taban mozaïği ve mimari plastik yapıtlarıyla kronolojik uyum göstermektedir⁵⁰.

Yukarıda tanıtılan Olba kökenli söz konusu mimari elemanlar, Doğu Dağlık Cilicia'nın MS 2. yüzyıldan başlayarak geliştirdiği yerel mimari plastik stilinden bağımsız tarzda eserler olmalıdırlar⁵¹. Bunlar, Roma egemenliği altındaki Doğu topraklarında, özellikle Suriye ve çevresindeki topraklarda (Filistin, Ürdün) ile Anadolu'da gelişen çok daha seçkin bir mimari plastik stilinin ürünleri niteliğindedirler. Bunların yerel tarzda olmayan, Roma dünyasının çok daha evrensel boyuta sahip yapıtları olarak değerlendirilmeleri mümkündür.

50 Erten 2016, 78.

51 Bölgedeki Tapureli yerleşim merkezindeki Roma konutlarının mimari süslemeleri, yerel mimari plastik stilini temsil etmektedir. Bu elemanlarla yapılacak bir karşılaştırma, Olba'da saptanan mimari plastik eserlerin stil ve incelik bakımından yerellikten ne kadar uzak olduğunu açıkça yansıtmaktadır. Tapureli konutları mimari dekorasyonu konusunda bkz. Özdemir 2023, 97-120.

Levhalar

Levha 1: Roma Taban Mozaïği ve duvarlarda görülen delikler.

Levha 2: Ranke (Kırık Dal) Bezemeli Mimari Plastik Parça.

Levha 3: Ion Kymationu ve Astragal Bezemeli Mimari Plastik Parça.

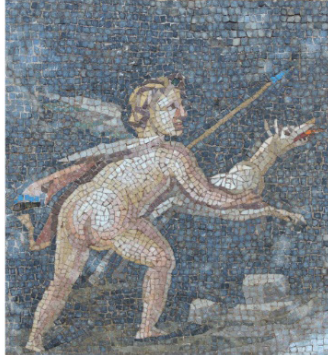
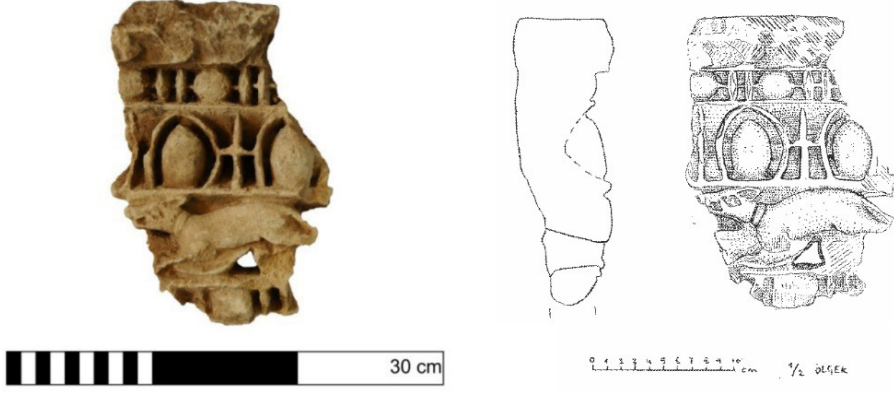
Levha 4: Guilloche Bezemeli Mimari Plastik Parça.

Levha 5: Guilloche Bezemeli Mimari Plastik Parça.

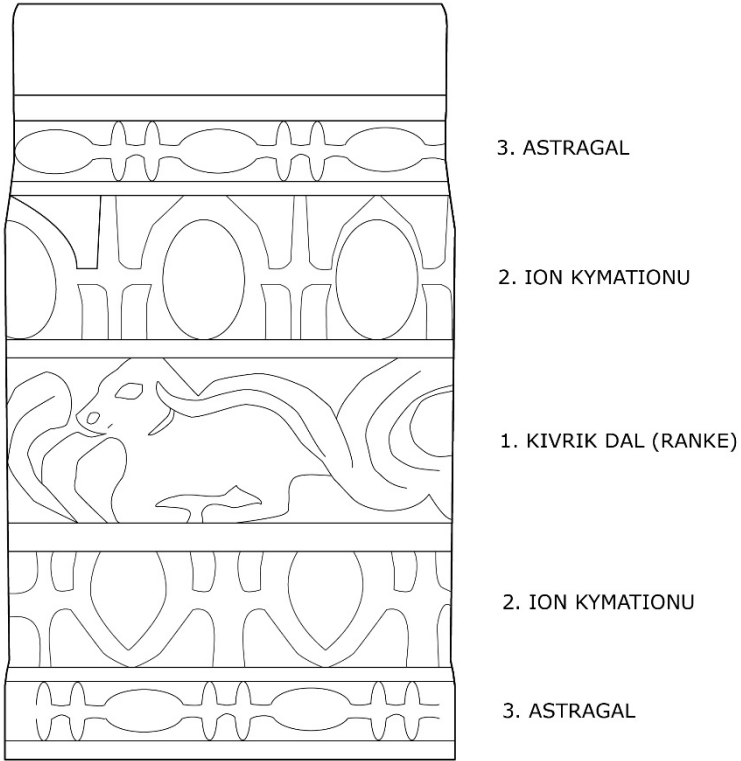
Levha 6: Ranke Yaprakları Arasında Tavşan Betimli Mimari Plastik Parça.

Levha 7: Köpek Betimli Mimari Plastik Parça ve Olba'daki Roma Mozağından Köpek Detayı.

Levha 8: Ion Kymationu ve Astragal Bezemeli Mimari Plastik Parça.

Levha 9: Mimari Süsleme Kuşaklarının İzlediği Genel Sıralamayı Gösteren Şema.

Kaynakça

Alp 2008

Alp, A. O., "Hellenistik-Roma Dönemi Anadolu Mimarlığında Bezemeli Kaideler", *Anadolu/Anatolia* 34, 27-46.

Can 2005

Can, B., Roma Çağı Anadolu Mimarisinde Kıvrıkdal (Ranke) Bezemeleri, Atatürk Üniversitesi'ne Sunulan Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Can 2006

Can, B., "Erken Roma Dönemi Kıvrıkdal (Ranke) Bezemelerinde Hellenistik Etkiler", *Anadolu Arkeolojisi'ne Katkılar – 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, ed. T. Takaoğlu, İstanbul, 313-328.

Canevello - Özyıldırım 2009

Canevello, S. A. - Özyıldırım, M., "Constantinopolis Tahtında Isaurialı bir İmparator: Zeno", *Lucerna – Klasik Filoloji Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 16-28.

Dentzer-Feydy 1989

J. Dentzer-Feydy, J., "Le décor architectural en Syrie aux époques hellénistique et romaine", *Archéologie et histoire de la Syrie, Vol. 2, La Syrie de l'époque achéménide à l'avènement de l'Islam*, *Schriften zur vorderasiatischen Archäologie* 1, ed. J. M. Dentzer, 457-476.

Erten 2007

Erten, E., "Olba'daki Tapınak Planlı Anıt Mezar", *PATRONVS – Coşkun Özgünel'e 65. Yaş Armağanı*, İstanbul, 149- 156.

Erten 2008

Erten, E., "Olba'da Romalılaşıma Süreci", *Mersin Sempozyumu – 19-22.Kasım.2008- Bildiriler*, ed. Y. Özdemir, Mersin, 76-85.

Erten 2016

Erten, E., "Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu: Roma Mozaigi", *Seleucia VI*, 61-91.

Erten 2018

Erten, E., "Olba Akropolisi Kazılarında Yeni Babil Damga Mührü", *Seleucia VIII*, 49-68.

Erten 2019a

Erten, E., "Kazı Verileri Işığında Olba'da Hellenleşme ve Romalılaşıma Süreçlerine İlişkin Yaklaşımlar", *ΣΕΒΑΣΤΕ – Studies in Honour of Eugenia Equini Schneider*, ed. A. Polosa – A.Kızırlarslanoglu – M. Oral, Ege Yayınları, İstanbul, 103-120.

Erten 2019b

Erten, E., "Olba Akropolis Kazılarında Cam Pendant", *Olba XXVII*, 331-344.

Erten 2021

Erten, E., "Kazı Verileri Işığında Olba'nın Erken Yerleşim Tarihi", *Seleucia XI*, 33-48.

Erten-Akkuş Koçak 2019

Erten, E. – E. Akkuş Koçak, "Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kaseleri", *Seleucia IX*, 43-63.

Erten – Kaplan 2017

Erten, E. – Kaplan, D., “Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonuçlar”, Seleucia VII, 29-46.

Gough 1952

Gough, M., “Anazarbus”, Anatolian Studies, Vol. 2, 85-150.

Headlam 1892

Headlam, A.C., “Ecclestial Sites in Isauria”, Occasional Papers of the Society for the Promotion of Hellenic Studies, 2.

Held-Kaplan 2015

Held W. – Kaplan, D., “The Residence of a Persian Satrap in Meydancikkale, Cilicia”, Mesopotamia in the Ancient World – Impact, Continuities, Parallels, Proceedings of the Seventh Symposium on the Melammu Project Held in Obergurgl, Austria, November 4-8, 2013, ed. R. Rollinger – E. Dongen, Ugarit Verlag, Münster.

Hild-Hellenkemper 1986

Hellenkemper, H. – Hild, F., Neue Forschungen in Kilikien und Isaurien, Band 4, Wien.

Hill 1996

Hill, S., The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria, Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, Vol. I, Aldershot, Hampshire.

Hoff 2016

Hoff, M., “The Şekerhane Köşkü at Selinus (Cilicia): The Temple of the Deified Trajan”, Ex Terra Scientia – Papers in Honor of David Soren, ed. R. H. Wilkinson – P. P. Creasman, Journal of Egyptian Interconnections, Vol. 10, 56-68.

Kadioğlu 2013

Kadioğlu, M., “Anazarbos Zafer Takı: Restitüsyon ve Tarihleme Önerisi”, Orhan Bingöl'e 65. Yaş Armağanı, Ankara, 237-260.

Kaplan 2013

Kaplan, D., Kilikia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Mimari Süslemeleri, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı'na Sunulan Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.

Kaplan 2016

Kaplan, D., “Doğu Dağlık Kilikia'da Augustus Dönemi'nde Batılı Etkiler ve Rotalar”, Anadolu/Anatolia 42, 125-136.

Keil-Wilhelm 1931

Keil, W. – Wilhelm, A., “Denkmaler aus dem Rauhen Kilikien”, Monumenta Asiae Minoris Antiqua III, Manchester.

Mackay 1969

T. S. MacKay – P. A. Mackay, “Inscriptions from Rough Cilicia East of Calycadnus”, Anatolian Studies, Vol. 19, 139-142.

Özbayoğlu 1998

Özbayoğlu, E., “Cicero’nun Panter Avına İlişkin Birkaç Cilicia Mektubu”, OLBA I, 131-138.

Özdemir 2023

Özdemir, O., “Rural Houses with Architectural Decoration and New Examples of Local Workshops (Bauhütte) in Tapureli, Rough Cilicia”, OLBA XXXI, 97-120.

Özyıldırım 2003

Özyıldırım, M., “İlkçağ ve Erken Hristiyanlık Kaynaklarında Olba Sözcüğü”, OLBA VIII (Özel Sayı), 145-157.

Özyıldırım-Ünalan 2011

Özyıldırım, M., - Ünalan, S., “Isauria Dağlarında Hristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”, Seleucia ad Calycadnum I, 147 – 166.

Özyıldırım 2012

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı Hakkında Arkeolojik ve Yazınsal Yeni Bilgiler”, Seleucia ad Calycadnum, II, 105-118.

Özyıldırım-Alkaç 2015

Özyıldırım M. – Alkaç, E., “Olba Kazısında Ele Geçen Rhodos Amphora Mühürleri”, Seleucia ad Calycadnum V, 141-152.

Özyıldırım-Yeğin 2018

Özyıldırım, M. – Yeğin Y., “Olba Manastırı Kuzey Kilisesi’nin Değerlendirilmesi”, Seleucia VIII, 157 – 190.

Özyıldırım-Yeğin 2019 a

Özyıldırım, M. – Yeğin Y., “İmparator Zeno Dönemi’nde Cilicia ve Isauria’da Kilise İnşa Faaliyetleri, MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Tarihsel Süreç İçerisinde Kent, Cilt 3, Sayı: 20, 264-280.

Özyıldırım-Yeğin 2019 b

Özyıldırım, M. – Yeğin Y., “The North Church in Olba Monastery” Sebaste, Studies in honour Eugenia Equini Schneider, Ege Yayınları, İstanbul, 153-163.

Özyıldırım 2020

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler”, Seleucia X, 375 – 388.

Ragette 1980

Ragette, F., Baalbek, Noyes Press, Park Ridge – New Jersey.

Robertson 1977

Robertson, D. S., Greek and Roman Architecture, Cambridge.

Sayar 2020

Sayar, M. H., “Ovalık Kilikia’da Pers Egemenliği”, Mors Immatura – Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anı Kitabı, İstanbul 2020, 403-410.

Schörner 1995

Schörner, G., Römische Rankenfrieze, Untersuchungen zur Baudekoration der späten Republik und der frühen und mittleren Kaiserzeit im Westen des Imperium Romanum, Verlag Philipp von Zabern, Mainz.

Spanu 2003

Spanu, M., "Roman Influence in Cilicia Through Architecture", Olba VIII (Özel Sayı), Mersin, 1-38.

Spanu 2013

Spanu, M., "Architectural Decoration in Roman Rough Cilicia: Preliminary Remarks", Rough Cilicia – New Historical and Archaeological Approaches, ed. M. C. Hoff- R. F. Townsend, Oxford, 99-111.

Taşkıran 2019

Taşkıran, R. S., "Doğu Dağlık Kilikia Kaya Anıtlarında Mimari Elemanların Kullanımı", Mersin Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Sunulan Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Toynbee-Ward-Perkins 1950

Toynbee, J.M.C. – Ward-Perkins, J.B., "Peopled Scrolls: A Hellenistic Motif in Imperial Art", Papers of the British School at Rome, Vol. 18, 1-43.

Turnheim 1994

Turnheim, Y., "Acanthus Scrolls 'Peopled' with Flowers: A Classical Ornament in the Architectural Decoration of Eretz Israel in the Roman and Byzantine Periods", Rivista di Archeologia XVIII, 118-126.

Türkmen 2007

Türkmen, M., "Pamphylia ve Kilikia'da Severuslar Dönemi Mimari Bezemesi", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı'na Sunulan Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Vandeput 1997

Vandeput, L., "The Architectural Decoration in Roman Asia Minor – Sagalassos: A Case Study", Studies in Eastern Mediterranean Archaeology I, ed. M. Waelkens, Sagalassos Archaeological Research Project – Katholieke Universiteit Leuven.

Wannagat 2004

Wannagat, D., "New Research at Uzuncaburç. 2003 – The Sanctuary of Zeus Olbios and the City of Diokaisareia", ANMED 2, 113-116.

Wegner 1992

Wegner, M., *Gebälkfrieze Römerzeitlicher Bauten*, Münster: Aschendorffsche Verlag, Weigand.

Winterstein 2013

Winterstein, C., "The Şekerhane Köşkü in Selinus: The Alleged Cenotaph for the Roman Emperor Trajan", Rough Cilicia – New Historical and Archaeological Approaches, ed. M. C. Hoff- R. F. Townsend, Oxford, 157-175.

Yeğin-Özyıldırım 2020

Yeğin, Y- Özyıldırım, M., Christliche Identität in Olba am Beispiel des Klosters von Olba, Mitteilungen zur Spätantiken Archäologie und Byzantinischen Kunstgeschichte , 7, Reichert Verlag, Wiesbaden, 77-94.

Yeğin-Summerer-Fendt 2025

Yeğin, Y- Summerer, L- Fendt, A. Spektakuläre Entdeckung im Bergland von Kilikien, Neue Skulpturenfunde aus dem Nymphäum von Olba, Antike Welt, 2025/1, Herder Verlag, 57-61.

Yegül-Favro 2019

Yegül, F. – Favro, D., Roman Architecture and Urbanism – From the Origins to Late Antiquity, Cambridge University Press.

Seleucia | Sayı XV | Mayıs 2025

Doğu Dağlık Cilicia Mimari Plastiği Bağlamında
Olba'dan Bir Grup Buluntu

*A Group of Finds from Olba in the Context of
Architectural Decoration in Eastern Rough Cilicia*
Emel Erten – Yavuz Yeğin

9

Su Kemerlerinin Ötesinde: Kırsalda Roma Yaşamı ve
Mimarisi

*Beyond the Reach of the Aqueducts: Roman Lives and
Architecture in the Countryside*
Fikret Yegül

33

Juliana Anicia: "A Building Loving Woman"
Gender and Construction in Constantinople

*Juliana Anicia: "Yapı İşlerini Seven bir Kadın":
Constantinopolis'te Toplumsal Cinsiyet ve İnşaat Faaliyetleri*
Diane Favro

55

Boncuk ve Vazo Yapımı Dışında
Tunç Çağı'nda Camın Farklı Kullanım Biçimleri
Different Uses of Glass in the Bronze Age
Other than Beads and Vessels
Emel Erten

71

Savatra'dan Yeni Adak Yazıtları
New Votive Inscriptions from Savatra
Mehmet Alkan – İlker Işık

93

Tyana Geç Antik Sur Duvarında Ele Geçen Bir
Define Hakkında İlk Değerlendirmeler
*First Evaluations of a Hoard Discovered in the Tyana
Fortress Wall*

Hüsamettin Hayri Şener

107

Gaziantep Gerçin Höyük'ten Savaş Arabası Şeklinde
Bir Kaide

A Chariot-Shaped Base from Gerçin Höyük, Gaziantep
Tımur Demir – Özgür Çomak

121

Tarsus'da Türk İslam Dönemi Mihrapları
The Mihrabs of Turkish-Islamic Period in Tarsus
Mustafa Kaya

139

Aizanoi Tiyatrosu'nun Scaenae Frons Düzeninin
Anadolu'daki Benzer Tiyatro Örnekleriyle Karşılaştırılması
*Comparison of the Scaenae Frons Order of the Aizanoi
Theatre with Similar Theatre Examples in Anatolia*
Fikret Özbay – İrem Kaya Yuki

161

Eski Çağ ve Geç Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında
Zephyrium

Zephyrium in Ancient and Late Antique Written Sources
Muzaffer Yılmaz

183

Batı Karadeniz'de Protohistorik Dönemlere Ait Yeni
Veriler

*Recent Archaeological Evidence from the Protohistoric
Periods of the Western Black Sea Region*

Emrullah Kalkan - Yunus Emre Sevinç

193

Anamur'da Ortagonuş (Bahçegonuş) Hanı ve Çeşmesi
Ortagonuş (Bahçegonuş) Inn and Fountain in Anamur
Halil Sözlü – Sultan Eren

213

Ardahan'ın Hanak İlçesindeki Veli Kalesi
Veli Fortress in Hanak District of Ardahan
Özlem Oral

227

Roma Dönemi'nde Phokaia'yı Etkileyen
Depremlerdeki Arkeolojik İzler

*Archaeological Traces of Earthquakes Affecting Phokaia
In the Roman Age*

Sabri Arıcı

243

Eagle Figurine With Gold Medallion Holding a Ram
From Burdur Museum

*Burdur Müzesi'nden Koç Tutan Altın Madalyonlu
Kartal Figürini*

Salih Soslu

259

Antik Kaynaklar, Antropolojik ve Arkeolojik Veriler
Işığında Eski Çağ'da Dövme

*Tattooing in Antiquity in the Light of Ancient Literature,
Anthropological and Archaeological Data*
Ahmet Emirhan Bulut

287

Samsun, Bafra'daki Roma Dönemi Taş Sanduka
Mezarları ve Buluntularının Değerlendirilmesi
*An Evaluation of the Roman Period Stone Cist Graves
and Their Findings from Bafra, Samsun*

Orhan Alper Şirin

321

Aizanoi Kadoi ve Kotiaecion'dan Yün Üretimine İlişkin
Arkeolojik İzler

*Archaeological Evidence of Wool Production from
Aizanoi, Kadoi and Kotiaecion*

Aslıhan Özbay

347

Seyitömer Höyük'ten Ele Geçen Bir Grup Bıçak
A Group of Knives Found at Seyitomer Mound

Rana Başkurt Usta – Hüseyin Usta

367

Traianus'un Doğu Seferine İlişkin Arkeolojik Kanıtlar
Archaeological Evidence of Trajan's Eastern Campaign
Burak Erdem

383

Alahan Manastırı Mağara – Kilisesi
Cave-Church in Alaban Monastery

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin

397

ISSN 2148-4124

ISBN 978-625-6925-83-0

9 786256 925830

